

či nisu knjigu popratili s fotografijama biblijskih mjesta i barem s nekoliko zemljovidnih karata Svete Zemlje. Knjiga ipak ima svoju vrijednost i dražesnost jer doista pomaže shvaćanje i doživljavanje otajstva Isusova govorenja, učenja i njegova djelovanja.

Božo Odobašić

Pomagalo za glazbeno oblikovanje liturgije

Za bolje pjevanje u liturgijskim zajednicama. Smjernice o glazbi u liturgijskim slavljenjima i njihova praktična primjena, BK BiH, Sarajevo 1998, 72 str.

Knjižica o smjernicama o glazbi u liturgijskim slavljenjima i njihovoj praktičnoj primjeni, iz tiska je izašla koncem siječnja 1998. god. Izdala ju je Biskupska konferencija BiH (svojevremeno namjeravala ju je izdati BK Jugoslavije), a priredili su je profesori Instituta za crkvenu glazbu "Albe Vidaković" KBF Sveučilišta u Zagrebu, u suradnji s odgovornima za liturgijsku glazbu u našim biskupijama, posebno s biskupom dr. Franjom Komaricom. Radi se o najstručnije napisanom priručniku za glazbeno oblikovanje liturgijskih slavljenja Crkve u Hrvata koje su uredili dr. Marijan Steiner i dr. Izak Špralja. Stoga u uvodu "Riječ biskupa", koji je potpisao kardinal Vinko Puljić, stoji: "Neka svi odgovorni za liturgijsko pjevanje ubuduće ovaj priručnik smatraju obvezatnim pomagalom pri

glazbenom oblikovanju liturgijskih slavljenja na području biskupija Vrhbosanske metropolije."

Priručnik je koncipiran u šest dijelova. U prvome, koji je najopširniji, donose se opće odredbe o svetoj glazbi prema najnovijim crkvenim dokumentima. U njemu osobitu pozornost privlači citat iz instrukcije *Musicam sacram*: "Ne može u svetom bogoslužju biti ništa svečanije, ni ugodnije od skupa u kojem svi svoju vjeru i pobožnost izražavaju pjevanjem" (MS 16). Instrukcija *Musicam sacram* je posaborski dokument (nosi nadnevak od 5. ožujka 1967.), ali je objavljen kao nastavak i dopuna prethodnog saborskog dokumenta, VI. poglavlja saborske konstitucije *Sacrosanctum Concilium* o svetoj liturgiji. Na početku VI. poglavlja o svetoj glazbi Sabor *expressis verbis* naglašava kako "sveto pjevanje, združeno s riječima tvori pot-rebit i sastavni dio svečane liturgije" (SC 112). Sukladno ovom učenju Sabor nastavlja kako trebaju pjevati svi vjernici: "Neka se najvećom brigom čuva i promiče blago svete glazbe. Neka neprestano napreduju pjevački zborovi, naročito kod stolnih crkava. Neka se biskupi i ostali pastiri duša revno brinu da sva zajednica vjernika u svakom svetom činu, koji se vrši s pjevanjem, može vršiti svoju svojstvenu djelatnu ulogu prema odredbi čl. 28 i 30" (SC 114). Sabor, dakle, potiče da se čuva i promiče sveta glazba. Svakako da je u skladu s ovim poticajima najviše vodio brigu o članu 115. u kojemu se kaže: "Trebalo da se uvelike cijeni poučavanje i vježbanje glazbe u sjemeništim, u novicijatima redovnika obaju spolova i u školskim domovima kao i u ostalim za-

vodima i katoličkim školama" (SC 115). Zatim sabor spominje crkvene zborove posebice pri stolnim crkvama. A posaborski dokument *Musicam sacram* nadopunjuje: "Gdje ne postoji mogućnost da se ustanovi niti malen pjevački zbor, treba se naročito pobrinuti da budu barem jedan ili dva čestito izvježbana pjevača koji će predvoditi barem jednostavnije napjeve... Dobro bi bilo da takav pjevač bude i u crkvama koje imaju svoje zborove, i to za one obrede kod kojih zbor ne može sudjelovati" (MS 21). Važno je uočiti da je na Saboru posebice bila istaknuta uloga vjerničkog skupa u pjevanju, a koja je prije Sabora bila vrlo zanemarena. U svezi s ovim Sabor se poziva i na čl. 28 saborske konstitucije *Sacro-sanctum Concilium* gdje se kaže: "Neka svatko, bio služitelj ili vjernik, obavljajući svoju funkciju, radi samo ono i sve ono što na njega spada po prirodi stvari i prema liturgijskim propisima." Također se poziva i na čl. 30 koji naglašava: "Neka se vodi briga o usklicima puka, odgovorima, psalmima, pripjevima, pjesmama kao i o činima, kretnjama i držanju tijela." Da bi puk istinski pjevao i zanosno sudjelovao u bogoslužju potrebno je stručno i s ljubavlju njegovati i promicati naše liturgijske pučke popijevke. Zato Sabor apelira: "Neka se brižljivo njeguje pučko vjersko pjevanje, da glasovi mogu odzvanjati u pobožnim i svetim vježbama, i u samim liturgijskim činima, prema odredbama i propisima rubrika" (SC 118). Želja je Sabora njegovati i promicati pokrajinski folklorni običaj, tradicionalnu glazbu, izvorne pučke napjeve jer oni potiču na živo sudjelovanje mjesne Crkve (usp. SC 119). Poseb-

no nas veseli najava nove crkvene pjesmarice koja će na svojim stranicama posvetiti više prostora izvornim glazbenim sadržajima. Na kraju prvog dijela knjižice *Za bolje pjevanje u liturgijskim zajednicama* još je važno istaknuti govor o liturgijskim glazbalima. U njemu se kaže kako je čovjekovo sudjelovanje (pjevanje) u bogoslužju prvi i najplemenitiji oblik ovozemaljskog slavljenja Božje dobrote. Crkva rimskog obreda je tijekom povijesti dopustila u bogoslužje zvuk instrumenata, ali uz uvjet da zvuk glazbala ne smije imati obilježje izrazito svjetovnog zvuka. Član 120. saborske konstitucije *Sacro-sanctum Concilium* izričito spominje "orgulje sa sviralama kao tradicionalno glazbalo", koje treba imati u latinskoj Crkvi prednost pred svim drugim instrumentima. Drugi dio člana navodi da se "u bogoslužje smiju pripustiti i druga glazbala uz sud i suglasnost nadležnih crkvenih teritorijalnih vlasti" uz uvjet: da su prilagođena ili se mogu prilagoditi liturgijskoj praksi, da odgovaraju dostojanstvu hrama, da zaista uzdižu vjernike kako ne bi stvarali buku i napetost nego zanos i radost.

U drugom dijelu priručnika, koji je za nas u praktičnom pogledu najvažniji, riječ je o misi i njezinim pjevanim dijelovima. Ovaj dio sastavljen je u pet točaka. U prvom doneseni su definicija mise prema Općoj odredbi Rimskog misala i njezini pjevani dijelovi. U drugoj točki, prema istoj Uredbi tumači se značenje pjevanih dijelova mise. U trećoj prikazani su stupnjevi sudjelovanja u pjevanoj misi. "A te stupnjeve treba tako rasporediti da se prvi može i sam izvoditi, a drugi i treći, bio čitav ili

djelomice, nikada bez prvoga. Na taj će se način vjernici trajno voditi k punom sudjelovanju" (MS 28). Ova točka donosi konkretne smjernice za pjevanje kod euharistijskog slavlja i na taj način rješava dileme mnogima kojima ni do danas nije jasno koji su to pjevani dijelovi mise, bez kojih pjevana misa ne bi bila pjevana i koji se dijelovi mogu a ne moraju pjevati. Na taj način edukativno doprinosi jedinstvu glazbenog izražavanja, a jedinstvo je bitna karakteristika Kristove Crkve. Četvrta točka donosi shematski prikaz pjevanih dijelova mise, navodi nazive dijelova mise, predlaže tko može izvoditi pojedine pjevane dijelove, određuje što se izvodi i upućuje u kojim se liturgijskim priručnicima nalazi dotični dio. Nažalost ovaj dio, prema onom što se događa u praksi, ostao je nedorečen. Još uvijek se ne zna da li je dopušteno, kroz božićno vrijeme, umjesto ordinarija mise izvoditi pojedine hrvatske pučke božićne popijevke i, ako jest, koje su to popijevke. Za očekivanje je da će Liturgijsko vijeće pri Biskupskim konferencijama RH i BiH ipak o ovome donijeti svoju odluku.

Treći dio naslovljen "Sakramenti" uz opće napomene donosi izbor prikladnih psalama i popijevaka kod slavljenja sakramenata. Precizira definiciju sakramenata s posebnim naglaskom kako se svaki sakrament može slaviti kao zasebno liturgijsko slavlje ili u povezanosti s euharistijskim slavljem. "Kad se sakramenti slave kao zasebna slavlja, pjevani dijelovi uzimaju se prema uputama koje donosi Rimski obrednik - Red (dotičnog) sakramenta. Ako su povezani s euharistijskim slavljem treba se

ravnati prema odredbama liturgijskog kalendara i prema odredbama Rimskog obrednika - Reda (dotičnog) sakramenta" (str. 36). Za obje mogućnosti slavljenja sakramenata nalazi se u priručniku dostatan izbor odgovarajućih psalama i popijevaka, koji će istinski doprinijeti da nam vidljivi znak nevidljive Božje milosti bude ljepši i svečaniji. Radi lakšeg snalaženja, psalmi i popijevke numerirani su prema najnovijoj crkvenoj pjesmarici *Pjevajte Gospodu pjesmu novu*.

U četvrtom dijelu priručnika donesena su korisna tumačenja i uputstva za izvođenje Časoslova naroda Božjega. Možda smo puno puta molili ili pjevali pojedine dijelove časoslova, a da nismo znali koje im je značenje i kako su nastali. Opća uredba liturgije časova daje nam o tome korisna tumačenja. A Drugi vatikanski sabor, kad govori o izvođenju časoslova preporučuje "da se časoslov, ako je zgodno, u koru i u zajednici pjeva" (SC 99). Budući da imamo prijevod Časoslova na materinski jezik, u priručniku su donesena samo ona pomagala koja su za različite oblike časoslova objelodanjena za hrvatski prijevod. Posebno je pregledno prikazana shema rasporeda psalama u pjesmaricama *Pjevajte Gospodu pjesmu novu* i *Slavimo Boga*. To su zapravo napjevi za dijelove Časoslova koji se nalaze pod odgovarajućim naslovima u našim najnovijim pjesmaricama. Shema kao i druga pomagala, koja se navode u ovom priručniku, dobro će doći svakoj duhovnoj zajednici u kojoj se Časoslov pjevajućí molí.

Peti dio tumači "Red" blagoslovina s glazbenim jedinicama koje

se pjevaju. Podijeljen je u sedam točaka: Opće napomene, Red posvete crkve, Red posvete oltara, Blagoslov bolesničkog i katekumenskog ulja i posvećenje krizme, Obred redovničkog zavjetovanja, Euharistijska procesija (ophod) i Sprovod. Na elegantan i vrlo jednostavan način tumači svaku od ovih točaka i unutar njih umeće glazbene jedinice prema pjesmarici *Pjevajte Gospođu pjesmu novu* koje su točno numerirane. Služiteljima ovih svetih znakova zasigurno neće izostati još veći duhovni učinci, ako njihovo služenje bude popraćeno pravom liturgijskom popijevkom koju preporučuje ovaj priručnik.

I na kraju šesti dio, koji će zasigurno mnogima razjasniti dvojbe, govori o glazbi u crkvama izvan liturgijskog slavlja. Donosi i praktične upute, tj. kako se trebamo ponašati kada su u pitanju koncerti u crkvama. Ovi će savjeti zasigurno mnogima dobro doći, jer u naše vrijeme, posebice nakon zadnjih demokratskih promjena, glazbene priredbe u crkvama nisu rijedak slučaj. Dosadašnje iskustvo oboga-

ćeno dokumentom Svetoga zbor obreda "Koncerti u crkvama", u kojemu su donesene ove upute, trebalo bi biti polazište koje uistinu može pomoći boljem načinu organiziranja glazbenih priredaba u crkvama.

Odredbе o liturgijskoj glazbi, sabrane iz raznih dokumenata u priručniku *Za bolje pjevanje u liturgijskim zajednicama*, bit će bez sumnje veoma koristan 'vademe-cum' za predsjedatelje liturgijskih slavlja i predvoditelje liturgijskog pjevanja, to više što sadašnja praksa pokazuje neujednačeno poznavanje i primjenjivanje liturgijskih propisa. Ako se prihvate i provedu u praksu ove bi smjernice trebale polučiti ono što želi i liturgijska obnova Drugog vatikanskog sabora, a to je "da se u našim liturgijskim zajednicama više i bolje pjeva".

Radujemo se što je ovaj priručnik konačno ugledao svjetlo dana. Čestitamo i zahvaljujemo svima koji su na bilo koji način tome doprinijeli.

Niko Luburić

Suradnici u ovom broju

Msgr. dr. Željimir PULJIĆ, biskup dubrovački, profesor psihologije religije na Vrhbosanskoj katoličkoj teologiji.

Msgr. dr. Pero SUDAR, pomoćni biskup vrhbosanski, profesor kanonskog prava na Vrhbosanskoj katoličkoj teologiji.

Dr. Rudolf GRULICH, profesor povijesti u Königsteinu.

Dr. Niko IKIĆ, svećenik, profesor dogmatske teologije na Vrhbosanskoj katoličkoj teologiji.

Dr. Tomislav JOZIĆ, svećenik, profesor moralne teologije na Vrhbosanskoj katoličkoj teologiji.

Dr. Julijan KOZINOVIĆ, prelat, dugogodišnji dušobrižnik u Švicarskoj, sada župnik u miru.

Prof. Niko LUBURIĆ, diplomirani crkveni glazbenik - artifex musicae sacrae, svećenik, profesor liturgijske glazbe na Vrhbosanskoj katoličkoj teologiji.

Mr. Božo ODOBAŠIĆ, svećenik, profesor biblijskih znanosti na Vrhbosanskoj katoličkoj teologiji.

Dr. Anto ORLOVAC, prelat, generalni vikar banjalučki, rektor Vrhbosanske katoličke bogoslovije, profesor kanonskog prava na Vrhbosanskoj katoličkoj teologiji.

Dr. Marinko PERKOVIĆ, svećenik, profesor moralne teologije na Vrhbosanskoj katoličkoj teologiji.

Dr. Tomo VUKŠIĆ, svećenik, vicedirektor Vrhbosanske katoličke bogoslovije, profesor patrologije i istočnog bogoslovlja na Vrhbosanskoj katoličkoj teologiji.

Dr. Mato ZOVKIĆ, prelat, generalni vikar i kanonik vrhbosanski, profesor biblijskih znanosti na Vrhbosanskoj katoličkoj teologiji.

